

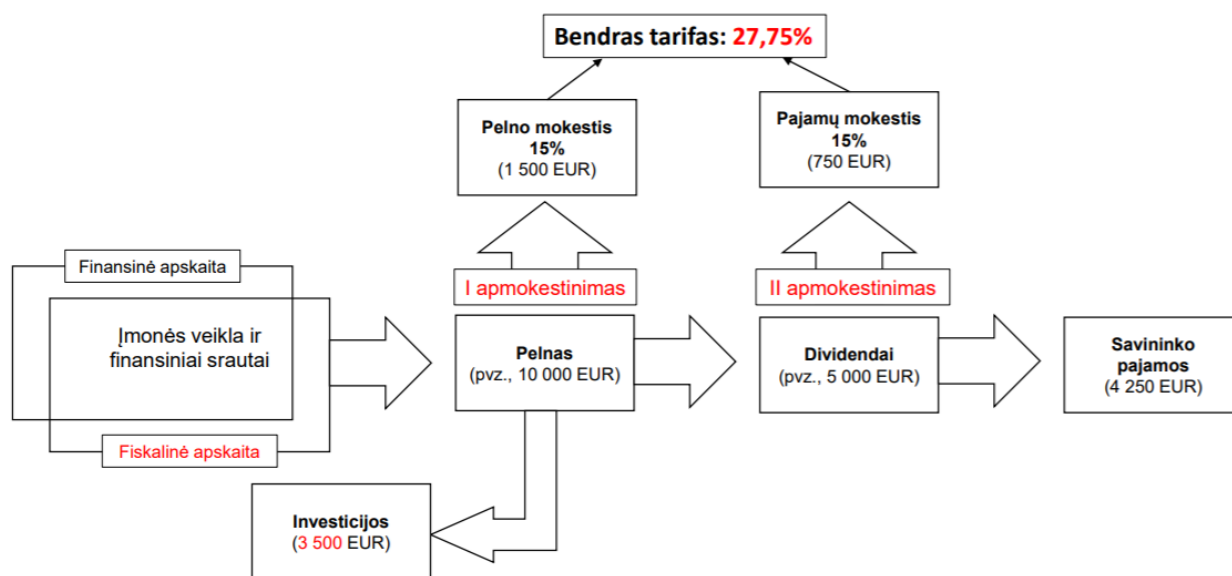
KOKS PELNO APMOKESTINIMO MODELIS BŪTŲ PALANKUS INVESTICIJOMS IR GEROVEI

Vyriausybė savo programoje įsipareigoja pasiekti esminį ekonominį proveržį, pereinant prie aukštesnės pridėtinės vertės. Taip pat numatoma skatinti darbo našumo ir TUI augimą, sukurti aplinką, palankią steigti naujas darbo vietas ir plėtoti verslą. Šiems įsipareigojimams įvykdyti investicijų sąlygos, o ypač investicijos iš nuosavų lėšų tampa Lietuvos ekonomikai lemiamos. Pagrindinis jų šaltinis – įmonių uždirbamas pelnas, todėl Vyriausybės programoje numatyta, kad bus vertinamos galimybės keisti pelno mokestį, atsisakant reinvestuoto pelno apmokestinimo.

Dvigubo apmokestinimo problema

Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančią tvarką uždirbtas pelnas apmokestinamas du kartus – įmonės lygmeny ir paskirstant jį dividendais. Dukart sumokamas 15 proc. mokestis reiškia, kad efektyvus pelno mokesčio tarifas siekia net 27,75 proc. Neproporcinga pelno mokesčio našta kenkia ekonomikos augimui: įmonės turi mažiau lėšų investicijoms ir plėtrai, o jų sprendimų priėmimo mechanizmas tampa iškreiptas.

Dabartinė dvigubo pelno apmokestinimo sistema

Būdamas nereikšmingas biudžeto formavimo įrankis, dabartinis pelno mokestis:

- žalingai veikia išteklių paskirstymą bei ekonomikos augimą,
- yra nuolatinis lengvatų, kurios dar labiau iškreipia ekonomiką ir motyvacijas, taikinis,
- sukuria ūkio subjektams, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms, didelę administracinę naštą, kadangi pelno mokesčio apskaičiavimo ir buhalterijos kaštai yra regresiniai – kuo mažesnė įmonė,

tuu didesnis santykis tarp šių kaštų ir apyvartos¹,

– sąnaudų pripažinimo tvarka, pagal kurią apskaičiuojamas apmokestinamasis pelnas, yra daugelio ginčytinų klausimų ir įtampų tarp VMI ir mokesčių mokėtojų priežastis.

Skaidresnė ir teisingesnė mokesčių sistema

Siekiant atkurti tarpusavio pagarbą ir pasitikėjimą tarp žmonių ir valdžios, tokie įtampos šaltiniai, kokius dabar lemia pelno mokestis, turėtų būti pašalinami.

Siekiant atkurti ekonomikos efektyvumą ir konkurencingumą, tikslinga įgyvendinti vienkartinį pelno apmokestinimą paskirstymo momentu, neapmokestinant reinvestuojamo ir įmonės reikmėms naudojamo pelno.

Perėjus prie paskirstytojo pelno apmokestinimo, visa mokesčių sistema taps skaidresnė ir aiškesnė:

- ūkio subjektams taptų lengviau valdyti pinigų srautus, kai pelningą veiklos laikotarpį seka kriziniai, nuostolingi metai;
- bendrovėms augtų motyvacijos legaliai uždirbti pelną ir jį investuoti;
- mažėtų šešėlinės veiklos, kuri Lietuvoje vis dar sudaro nemažą dalį rinkos, paskatos;
- sumažėtų paskatos ir tokioms dabar stebimoms apraiškoms, kaip sunkiai įkainojamo turto (pvz., patentai) pirkimas;
- sumažėtų mokėtino pelno mokesčio priklausomybė nuo mokestinio laikotarpio, kuris turi įtakos veiklos rezultatui.

Šio dirbtinio laikotarpio įtakos siekiama išvengti, leidžiant kilnoti įmonės nuostolius į ateities laikotarpius. Tačiau nuostolių kilnojimas šiuo metu yra apribotas, taigi ypač pandemijos metu įmonėms bus sunku kompensuoti patirtus nuostolius ir atnaujinti investicijas bei veiklos plėtrą.

Investicijoms palankus modelis

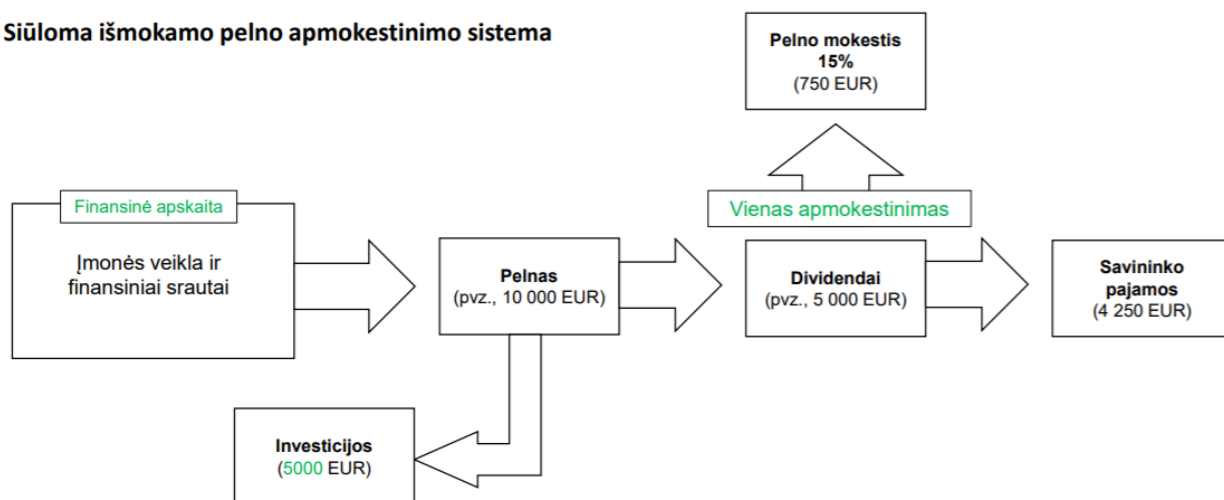
Įmonės, priklausomai nuo šalies, investuoja nuo trečdaliao iki penktadalio viso uždirbto pelno². Lietuvoje investuojamo pelno dalis yra bene mažiausia Europos Sąjungoje – tik 20 proc.

Estija nuo 2000 m., o Latvija nuo 2018 m. perėjo prie vienkartinio pelno apmokestinimo – jo paskirstymo momentu. Lenkija įgyvendino šį modelį įmonėms nuo 2021 m. sausio 1 d., pirmame etape juo galės pasinaudoti iki 22 mln. eurų apyvartos įmonės, sudarančios apie 90 proc. Lenkijos įmonių. Mūsų kaimynės siekia padidinti šalies konkurencingumą bei patrauklumą, ir paskatinti investicijas, būtinas darbo našumui ir pragyvenimo lygiui augti.

¹ Joel Slemrod, Varsha Venkatesh. The Income Tax Compliance Cost of Large and Mid-Size Businesses: <http://www.bus.umich.edu/OTPR/WP2004-4.pdf>

² Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/european_economy/bloc-3c.html?lang=en

Siūloma išmokamo pelno apmokestinimo sistema

Pelno mokestis - lengvatų taikiny

Laipsniška pelno mokesčio lengvatų plėtra pastebima nuo 2002 m., kai buvo atsisakyta nulinio tarifo reinvestuotam pelnui. Ši tendencija rodo, kad nuolat atsirasdavo sričių, kur norėta išjudinti ir paskatinti investicijas. Buvo tikimasi, kad lengvatų suteikimas duos laukiamą grąžą Lietuvos ekonomikai ir biudžetui. Tokia lengvatų suteikimo logika patvirtina, kad visoms investicijoms bei įmonėms reikia palankesnio mokesčių režimo.

Skirtingų pelno mokesčio tarifų taikymas

Lietuvoje yra taikomi tokie nominalūs pelno mokesčio tarifai: **15 proc.** bei **5 proc.** ir **0 proc.**.

15 proc. tarifas taikomas Lietuvos subjekto ir nuolatinių buveinių apmokestinamajam pelnui, pajamoms iš paskirstytojo pelno, gautai parama, panaudotai ne pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatyme nustatytą paramos paskirtį.

5 proc. tarifas taikomas Lietuvoje veikiantiems vienetams, kuriuose vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių ir mokestinio laikotarpio pajamos neviršija 300 000 eurų, **kooperatyvams, kurių per mokestinį laikotarpį daugiau kaip 50 procentų pajamų sudaro pajamos iš žemės ūkio veiklos.** **5 proc.** pelno mokesčio tarifas taip pat taikomas vykdomoje mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veikloje sukurto turto naudojimui, pardavimui gautoms pajamoms (įskaitant honorarus ir kompensacijas už pažeistas intelektinės nuosavybės teises).

0 proc. mokesčio tarifas taikomas naujai įregistruoto subjekto pelnui, jeigu per pirmą mokestinį laikotarpį vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių ir pajamos neviršija 300 000 eurų bei jei savininkai yra fiziniai asmenys, ir tik tuo atveju, kai per tris vienas po kito einančius mokestinius laikotarpius, įskaitant pirmąjį mokestinį laikotarpį, vieneto veikla nėra sustabdoma, vienetas nėra reorganizuojamas ar likviduojamas.

Ūkio subjektai aktyviai naudojami pelno mokesčio lengvatomis. Remiantis 2019 metų LR Valstybės biudžeto vykdymo ataskaitų aiškinamuoju raštu, iš viso per 2019 metus dėl taikomų

pelno mokesčio lengvatų į valstybės biudžetą buvo nesurinkta 226,1 mln. Eur. Didžiausią dalį sudarė lengvata dėl apmokestinamojo pelno sumažinimo dėl investicijų (83,5 mln. Eur.) bei lengvata dėl 5 proc. pelno mokesčio tarifo vienetams, kurių vidutinis darbuotojų skaičius neviršija 10 ir pajamos neviršija 300 tūkst. eurų (40,1 mln. Eur)³.

Įvairios skatinamosios nuostatos, leidžiančios mažinti apmokestinamąjį pelną

Apskaičiuojant pelno mokestį, sąnaudas, išskyrus ilgalaikio turto nusidėvėjimo arba amortizacijos sąnaudas, patirtos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, tris kartus atskaitomos iš pajamų tuo mokestiniu laikotarpiu, kurį patiriamos, jeigu atliekami mokslinių tyrimų ir (ar) eksperimentinės plėtros darbai yra susiję su ūkio subjekto vykdoma įprastine ar numatoma vykdyti veikla, iš kurios yra arba bus uždirbamos pajamos ar gaunama ekonominė nauda.

Subjektas, vykdamas investicinį projektą, apmokestinamąjį pelną gali sumažinti per mokestinį laikotarpį įsigyto turto dydžiu (įsigyjant krovininius automobilius, priekabas ir puspriekabas, apmokestinamąjį pelną dėl šio turto įsigijimo galima sumažinti iki 300 000 eurų patirtų išlaidų per mokestinį laikotarpį suma). Apmokestinamasis pelnas mažinamas, jeigu turtas yra priskirtinas tokioms ilgalaikio turto grupėms kaip mašinos ir įrengimai, įrenginiai (statiniai, gręžiniai ir kt.), kompiuterinė technika ir ryšių priemonės (kompiuteriai, jų tinklai ir įranga), programinė įranga. Turtas turi būti nenaudotas ir pagamintas ne anksčiau kaip prieš 2 metus (skaičiuojant nuo ilgalaikio turto naudojimo pradžios).

Laisvosios ekonominės zonos įmonė, kurioje kapitalo investicijos pasiekė ne mažesnę kaip 1 milijono eurų sumą arba vidutinis darbuotojų skaičius mokestiniais metais buvo ne mažesnis kaip 20 ir kurioje kapitalo investicijos pasiekė ne mažesnę kaip 1 šimto tūkstančių eurų sumą, 10 mokestinių laikotarpių pradedant tuo mokestiniu laikotarpiu, kurį ši investicijų suma buvo pasiekta, nemoka pelno mokesčio, o kitus 6 mokestinius laikotarpius jai taikomas 50 procentų sumažintas pelno mokesčio tarifas. Šioje dalyje nustatyta lengvata gali būti taikoma tik tuo atveju, kai ne mažiau kaip 75 procentus atitinkamo mokestinio laikotarpio zonos įmonės pajamų sudaro pajamos iš zonoje vykdomos veiklos.

Juridiniams asmenims, kurių pajamos už pačių pagamintą produkciją sudaro daugiau kaip 50 proc. visų gautų pajamų ir kuriuose dirba riboto darbingumo asmenys, mažinamas pelno mokestis. Apskaičiuota pelno mokesčio suma, atsižvelgiant į riboto darbingumo asmenų dalį tarp visų dirbančiųjų asmenų, atitinkamai mažinama 25 proc., 50 proc., 75 proc. arba 100 proc.

Nuolatinės iniciatyvos papildyti pelno mokestį naujomis lengvatomis byloja apie subrendusį poreikį iš esmės įvertinti pelno apmokestinimą bei rasti esminių problemų sprendimą. Pastangos sieti lengvatas su investicijomis nurodo ir sprendimų paieškos kelią.

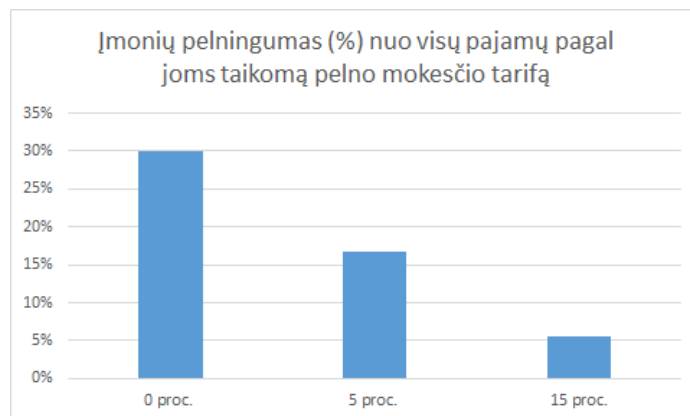
Paskata uždirbti daugiau pelno

Šiuo metu mažesniu pelno mokesčio tarifu apmokestintos įmonės uždirba didesnę pelną nei standartiniu tarifu apmokestintos įmonės. Nors visų reiškinio veiksnių negalima ir nėra tikslinga išnagrinėti ir paaiškinti, šis ryšys stebimas tiek visos ekonomikos, tiek sektorių lygiu.

³ 2019 metų LR Valstybės biudžeto vykdymo ataskaitų aiškinamasis raštas:

[https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Ai%C5%A1kinamasis%20ra%C5%A1tas\(10\).pdf](https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Ai%C5%A1kinamasis%20ra%C5%A1tas(10).pdf)

0 proc. pelno mokesčio tarifu apmokestintų įmonių pelningumas buvo apie 30 proc. nuo pajamų. Įmonių, mokėjusių 5 proc. lengvatinių pelno mokesčio tarifą, vidutinis pelningumas buvo 16,7 proc. nuo pajamų. Tuo tarpu įmonės, mokėjusios standartinį 15 proc. pelno mokesčio tarifą, vidutiniškai uždirbo 5,6 proc. pelno nuo pajamų.

Šaltinis: Versli Lietuva (2019)

2018 metais kiekviena 0 proc. pelno mokesčio tarifu apmokestinta įmonė vidutiniškai uždirbo beveik 17 tūkst. Eur. apskaičiuoto apmokestinamojo pelno. Tai penktadaliu daugiau už tais pačiais metais 5 proc. pelno mokesčio tarifu apmokestintų įmonių pelną, kuris siekė apie 14 tūkst. Eur. Dideli skirtumai stebimi ir pelno medianoje. Anot „Versli Lietuva“, tai patvirtina tezę, kad pelno mokesčio lengvata įmonėms tarnauja kaip didesnės gražos šaltinis bei skatina įmones juo pasinaudoti.⁴

Taikomas pelno mokesčio tarifas	Vidutinis pelningumas nuo pajamų	Vidutinis įmonių, kurioms taikomas toks pelno mokesčio tarifas, pelnas	Įmonių pelno mediana
0%	30%	Beveik 17 tūkst. EUR	6,6 tūkst. EUR
5%	16,7%	Apie 14 tūkst. EUR	5,1 tūkst. EUR
15%	5,6%	-	-

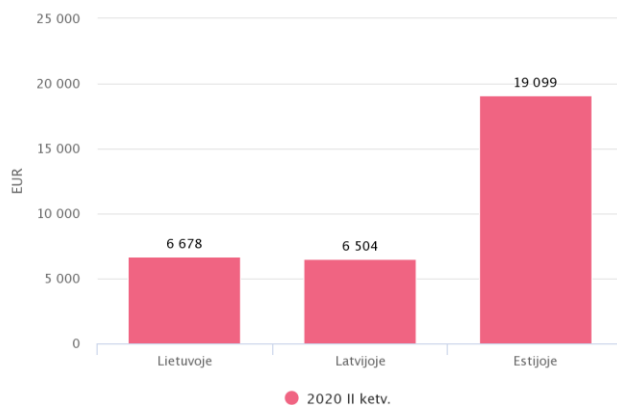
Atlaisvinti kapitalą naujoms investicijoms

Įmonių investicijų šaltiniai yra du: nuosavos ir skolintos lėšos. Nuosavas lėšas didina akcininkų investicijos į įmonės kapitalą ir uždirbtas pelnas. Jei nepaskirstytas, įmonėje liekantis pelnas nebūtų apmokestinamas, tai suteiktų galimybių ir motyvacijų investuoti. Tai įrodo ir pritrauktos tiesioginės užsienio investicijos. Estijoje sukauptosios tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui per metus kelis kartus viršija investicijas Lietuvoje ar Latvijoje 2020 m. II ketv.⁵

⁴ Versli Lietuva politinė analizė „LABAI MAŽŲ ĮMONIŲ PELNO MOKESČIO LENGVATA: PARAMA AR DOVANA?“. <https://www.verslilietuva.lt/wp-content/uploads/2020/01/2019.12.31-Lengvata-parama-ar-dovana.pdf>

⁵ Oficialios statistikos portalas. Informacinis pranešimas: <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=8048455>

2 pav. Sukauptosios TUI vienam gyventojui Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje

Šaltiniai: Lietuvos bankas, Lietuvos statistikos departamentas, Latvijas Banka, Eesti Pank.

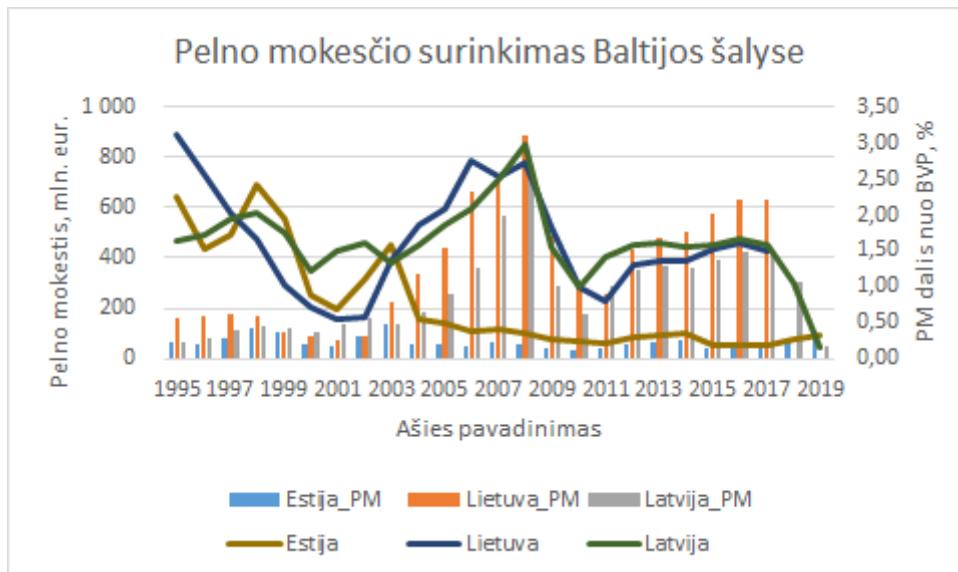
Tačiau kol investicijos iš nuosavų lėšų apsinkintos mokesčiais, tai verčia įmones didesnę dalį investicijų finansuoti paskolomis. O kadangi ne visos įmonės pajėgia gauti bankų kreditus – užprogramuojamas jų investicinis atsilikimas. Lyginant su kitomis ES valstybėmis, Lietuva 2019 m. užėmė ketvirtą vietą nuo galo pagal bankų paskolų teikimą verslo finansavimui⁶. Lietuvos ūkiui patiriant sunkumus dėl kreditų prieinamumo, ypač tikslinga nuimti barjerus, trukdančius įmonėms investuoti iš nuosavų šaltinių.

Poveikis biudžetui

Per 2019 metus į valstybės biudžetą surinkta 759,1 mln. eurų pelno mokesčio. Palyginti su planu 2019 metais gauta 20,1 mln. arba 2,7 proc. daugiau⁷. Visgi pelno mokestis valstybės biudžeto pajamose 2019 metais sudarė palyginti nedidelę dalį – 7,4%. Norint pakeisti galiojančią pelno apmokestinimo tvarką, gali reikėti papildomų valstybės biudžeto lėšų mokesčių administravimo sistemų peržiūrai ir pritaikymui. Pirmaisiais pakeitimų įsigaliojimo metais galimas pelno mokesčio pajamų sumažėjimas, kuris ateinančiais laikotarpiais būtų kompensuotas dėl aktyvesnės investicinės veiklos, sukurtų darbo vietų, augančios Lietuvos ekonomikos konkurencingumo ir TUI pritraukimo.

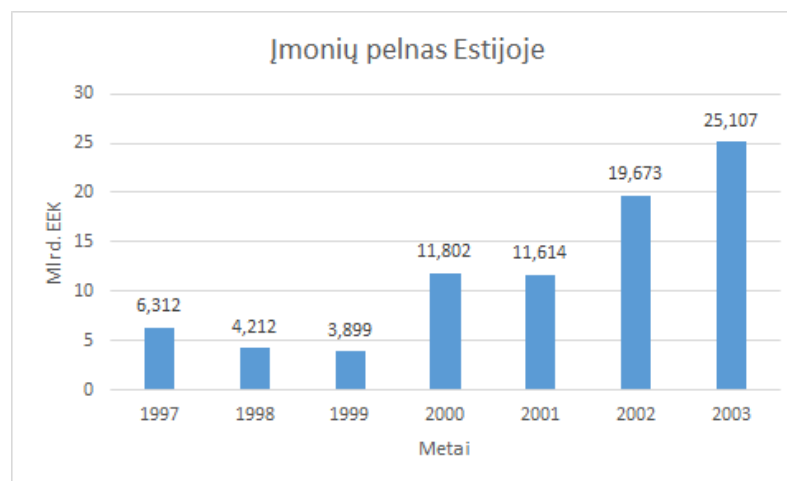
⁶Verslo prieinamumas prie bankų paskolų Baltijos regione sumažėjo labiausiai visoje Europoje (2020): <https://www.smefinance.eu/lt/naujienos/verslo-prieinamumas-prie-banku-paskolu-baltijos-regione-sumazejo-labiausiai-visoje-europoje/>

⁷ 2019 metų LR Valstybės biudžeto vykdymo ataskaitų aiškinamasis raštas: [https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Ai%C5%A1kinamasis%20ra%C5%A1tas\(10\).pdf](https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Ai%C5%A1kinamasis%20ra%C5%A1tas(10).pdf)

Remiantis Estijos pavyzdžiu, kuri neapmokestina nepaskirstyto pelno nuo 2000 m., galima prognozuoti, kad apmokestinant tik paskirstytąjį pelną valstybės pajamos į biudžetą pirmaisiais metais reikšmingai nesumažės, o netrukus pradės augti.

Įvykdžius pelno mokesčio reformą 2000 metais Estijoje oficialus įmonių pelnas išaugo kelis kartus.

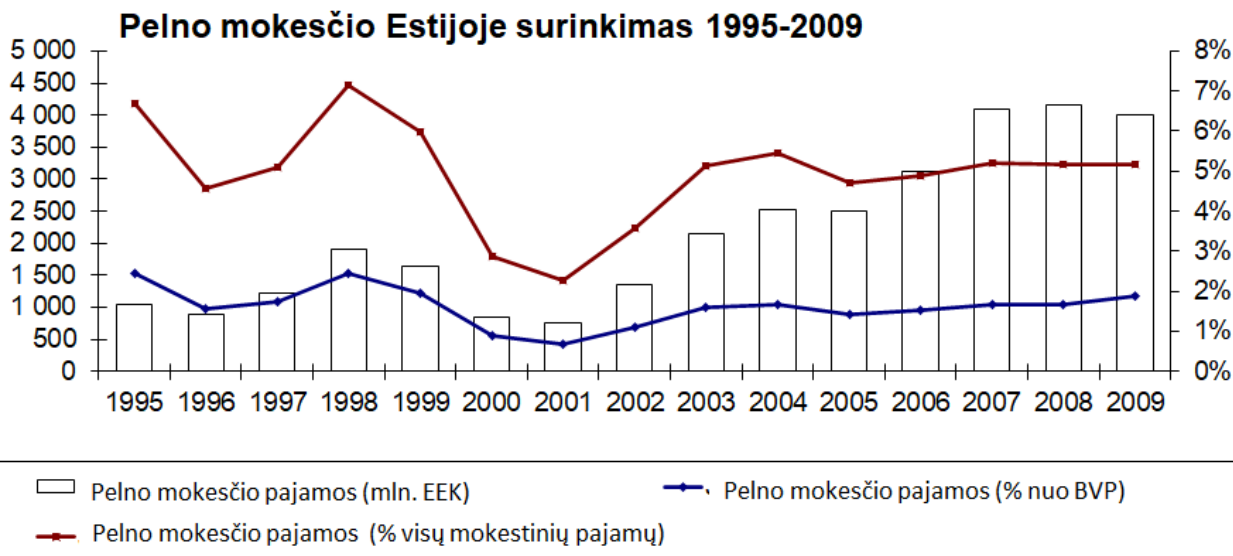
Šaltinis: Lasse Lehis, Inga Klauson, Helen Pahapill, Erki Uustalu (2008), Compatibility of the Estonian Corporate Income Tax System with the Community Law

Estijoje pirminius pelno mokesčio pajamų netekimus lėmė su pelno apmokestinimo sistemos pakeitimais nesusiję veiksniai (1998-1999 m. Rusijos krizė). Būtina pabrėžti, kad jau 2003 m. Estijos pelno mokesčio pajamos beveik patrigubėjo, palyginti su 2000 m. Anot tyrėjų, reformos pasekoje išaugo vartojimas ir BVP⁸, taigi PVM ir GPM surinkimas. 2000 m. GPM pajamos į biudžetą siekė 421 mln. EUR, 2010 m. - 776 mln EUR, o 2018 m. - 1 411 mln. EUR.⁹

⁸ Risto Kaarna (2015), The effects of Estonian retained profit tax exemption on investment and economic development – an overview of the study

⁹ OECD: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REVEST>

Estijoje perskirstymas 2018 metais siekė 39,2 proc., o Lietuvoje tais pačiais metais - 33,8 proc.¹⁰

Šaltinis: Risto Kaarna (2015), The effects of Estonian retained profit tax exemption on investment and economic development – an overview of the study

Galima prognozuoti, kad pakeitus pelno apmokestinimo modelį, padidėtų biudžeto pajamos dėl visų mokesčių surinkimo – reinvestuojamos lėšos kurtų darbo vietas ir didintų darbo našumą, o žmonės, gaudami daugiau pajamų, sumokėtų daugiau mokesčių.

Konkurencingumas regione

2020 metais paskelbtais JAV organizacijos *Tax Foundation* vykdomo Tarptautinio mokesčių konkurencingumo indekso duomenimis, Estijos mokesčių sistema jau septintus metus iš eilės pripažinta kaip konkurencingiausia¹¹ pasaulyje bei geriausia tarp labiausiai išsivysčiusių - Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos - valstybių pasaulyje¹². Taip pat, Latvijos mokesčių sistema pripažinta antra konkurencingiausia pasaulyje. Šalių mokesčių sistemų konkurencingumą vertinančių ekspertų nuomone, vienas iš pagrindinių Estijos mokesčių sistemos patrauklumo ramsčių – pelno mokestis, mokamas tik nuo paskirstytojo pelno.

Sukuriant konkurencingą mokestinę aplinką Lietuvoje, įmonėms neliktų paskatų veiklą pradėti ar ją perkelti į kaimynines šalis ir taip įmonių sumokėti mokesčiai papildytų Lietuvos, o ne užsienio valstybės biudžetą. VMI duomenimis 2019 m. Lietuvos įmonės Estijos gyventojams išmokėjo 839 tūkst. Eurų dividendais, tai yra daugiau nei 10 kartų didesnius dividendus negu Estijos įmonės išmokėjo lietuviams (8 798 tūkst. eurų).

¹⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main/default/table?lang=en

¹¹ Tax Foundation: <https://taxfoundation.org/publications/international-tax-competitiveness-index>

¹² <https://tax-competition.org/>

Reziume

Įgyvendinus svarstomą pelno mokesčio reformą, būtų:

- supaprastinta mokestinė apskaita ir sumažinta administracinė našta;
- likviduoti pagrindiniai įtampos tarp įmonių, kaip mokesčių mokėtojų ir mokesčių administratoriaus, šaltiniai;
- sumažėtų paskatos verstis šešėline veikla ir dirbtinai mažinti apmokestinamąjį pelną;
- likviduota lengvatų ir piktnaudžiavimų erdvė;
- panaikinamas dvigubas apmokestinimas svariai prisidėtų prie įmonių investicijų bei plėtros;
- sukurtas tvarus pagrindas darbo našumui, darbo vietų kūrimui ir darbuotojų atlyginimams augti;
- atkurtas Lietuvos mokesčių sistemos konkurencingumas;
- Lietuvos žmonių ir įmonių kapitalas būtų mažiau išvežamas ir daugiau investuojamas Lietuvoje, taip sudarydamas sąlygas gerovės augimui;
- būtų pritraukta daugiau tiesioginių užsienio investicijų, kurioms nereikėtų suteikti specialių stimulų ir lengvatų.